

מִן הַבַּאֵר

מְדַבְּרֵי רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה לַפֶּסַח הַתַּשְׁס"ד¹

בשלושה דרכים, נקבע להלכה על ידי רבותינו, שיש לבער את החמץ: בשריפה, בזרייה לרוח או בהטלה לים. ככל דרכיהם ועצתיהם, גם דבר זה מפורש בתורה, הלא כך השמיד משה רבינו את העגל – "ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל" (שמות לב, כ).

לא לשוא דרך הביעור זהה: גם העגל עבודה זרה, וגם באיסור חמץ יש משום עבודה זרה. סימן לדבר - איסורו בכל שהוא כדין עבודה זרה². הלא כל האוכל חמץ ונכרתה, משום שהוא שולל ומכחיש כל מהותה של יציאת מצרים, ויציאת מצרים באה כולה לשלול כל תוכן תרבותה של אותה מצרים העתיקה, שחשבה שראויה היא לשלוט בכיפה מרוב כוחה ועוצמתה אז, ותרבות זו היתה כל כולה אלילית. וכשמעיינים היטב גם עגל הזהב לא היה אלא עוד שריד של אליליות זו, שקיננה בלב נחשלים שביוצאי מצרים ושהצליחה להתלוות אל בני עמנו דרך צינורו של הערב רב כידוע.

מבלי להיכנס למה שרבים נוטים לראות כמחלוקת, בין החושבים שמעשה המשכן הינו כפרה על מעשה העגל, ובין החושבים שמבלי חטא זה היה עלינו לבנותו מכל מקום – מחלוקת כל כולה דמיונית, דרך אגב, כיון שאף אם המשכן הינו כפרה חובה עלינו לבנותו מפאת מה שהוא משקף ומבטא בעולם ובמציאות – היה משכן זה זקוק, לשם הקמתו, גם הוא להשתתפות כל קהל עדת ישראל. ועל זה מעידה התורה בהצביעה את הקמתו בפרשיות ויקהל פקודי, רק לאחר סיום פרשת העגל, בפרשת כי-תשא. ולדבר סיבה עמוקה מאד.

כבר העיר הראי"ה קוק זצ"ל בפירושו על "כל דכפין יתי ויכול" ש"הכפירה והאליליות אינם מכירים אלא את עצמם". הכופר רואה את העולם כהפקר ולוקח מכל הבא לידו ממנו לצורך ה'אני' שלו, ועובד האלילים עובד אליליו על מנת שיספקו לו את צרכיו הוא. שניהם מבינים רק את ה'אני' הפרטי שלהם, ואטומים לכל מושג של כלל, לכל צורך של כלל, לכל חובה כלפי כלל כלשהו. לכן כל מושג חסד מהם והלאה. נגדם אנו מעידים בליל הסדר "כל דיכפין יתי ויכול" ומבטאים בשירה ובזמרה, בשמחה ובששון את נאמנותנו להודעה האהית – "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", ואין הצדקה נחשבת אלא לפי החסד שבה.

קרבת הפסח הינו קרבן יחיד שדינו קרבן צבור, כי הוא מעלה עבודת הפרט למדרגת עבודת הצבור כולו, ומשום כך "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים", כי ביציאת מצרים הפכנו לעם ה'³ שכל עבודתו צבורית היא, אף כשהיא לובשת צורה פרטית.

את הכפירה והאליליות יש לטחון עד אשר דק לעפר, מידה כנגד מידה. היא מפוררת, דינה בהתאם. אבל בניית הקודש היא ההיפך הגמור. היא דורשת השתתפותו של כל הכלל. לכן לאחר שמשה רבנו זכה לקבל מחילה עבורנו על חטא העגל, הוא מקהיל ('ויקהל משה') אותנו לבניית מקום לשכינה עלי אדמות. דוקא לאחר מחילה זו ישנו צורך אבל גם יכולת לחבר הכל יחדיו בחזרה. ואכן בבניית המשכן הכל נהפך לבנייה ממש, קרי לחיבור המאחד כל חלק משכן זה, ודרכם כל חלקי המציאות, תחת אשר הכל התפורר בשעת החטא. ובאדם, אם אמנם כפירה מפוררת את עמנו, אמונה מחברת בחזרה כולם, מחברת את עם ה', ומחברת אף את כל המציאות. אם הקריאה הנשגבה והנצחית 'ה' אלו-נו ה' אחד' ברורה לנו – אז שבה לעולם את אותה האחדות השלמה, את ההרמוניה ואת השמחה.

המצה קרויה בלשון הזוהר והמקובלים 'נהמא דמהימנותא' (=לחם האמונה) באשר היא ביטוי לאמונתנו העמוקה וביטוי ליכולת שלה לחזק אמונה זו תמיד דרך ההכרה בנסים ובהשגחה האהית השומרים עלנו בכל עת ובכל זמן.

¹ . זהו עיבוד קל של המאמר שנשלח לחברינו המגוייסיים הי"ע.

² . כפי שלמדנו בזמנו בסוגיות הנוגעות בדבר.

³ . לא לעם הספר' כדברי סופר ידוע שלא ידע שזו ההתייחסות של הקוראן אלינו !

בימים אלו, בהם זועקת הקריאה וההזמנה לחיזוק האמונה מצד חלקים רבים בעמנו, כל אלו מתוכנו המסגולים לכך, קרויים להרים בכח קולם ולומר 'כל דיכפין יתי וייכול', 'לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה' (עמוס פרק ח) ואז גם הרעבים ללחם כפשוטו, הרבים כל כך יחדלו מקרב הארץ.

לקראת ליל שימורים זה, אנו מאחלים פסח שמח (כשר אנו בטוחים) לכל ידידינו, לכל מכרינו, לכל חברינו, ולכל בית ישראל. ולכל חיילי צה"ל (ובתוכם רבים מחברינו הי"ע) ולכל כוחות הבטחון השומרים בכל מקום אנו מוסיפים עוד ברכה: שזכות אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב תשמור עליכם, שמרכבות שונאינו יטביעו ה' לפניכם בכל מקום, ושה' ילחם לכם ואתם תשירו בהלל ובהודאה הכשרים כל היום כולו (מגילה כ:).